

Rec:s »antydning», att hans bok äger »en *förnuftig* och bindande tankegång.» Ty enligt nämnda försvar kan spekulationen icke få någon annan betydelse, än den att vara en ganska gägnelig exercis. Rec. börjar med följande hypotetiska sats: »Om Christendomen är Guds eget ord, så är det klart, att hvarje menskligt försök, att i en ändlig form, vare sig tanke, känsla eller handling uppfatta och återgifva detsamma, måste lemna ett resultat, som ej fullt motsvarar den höga ur bilden.» Skulle icke Rec. nämt »känsla och handling», kunde man anse det anförda innebära den vanliga triviala thesen om förnuftets otillräcklighet, uti hvad Guds rike tillhör. Nu är det sagda fullkomligt meningslöst. Rec. låter väl detta »Guds eget ord» finnas i den bok, som kallas Bibeln? Af Rec:s ord följer då, att detta Guds ord, såsom lefvande i ett menskligt medvetande, är förändligadt, har en »ändlig form.» Hvad återstår då för att detsamma måtte vara denna ändlighets »urbild?» Säkerligen intet annat, än dess af intet menskligt väsende kända tillvaro i papper och trycksvärta, på en lika okänd bokhylla. Ty om Rec. med de anförda orden menat, att »Guds eget ord», såsom urbild, *är* blott för Guds eget medvetande; måste han väl hafva betänkt att *vetandet* om Gud, således äfven om Guds medvetande samt om detta medvetandes innehåll (Guds eget ord), *är ett menskligt vetande*, antingen åskådadt eller förestäldt eller tänkt. Rec. fortfar: »Genom inga dylika försök göres Guds eget ord öfverflödig; de äro alla, *från en viss sida betraktade*, betydligt skiljaktiga från detsamma» o. s. v. Det kan nu väl icke Rec. förbjudas, att betrakta hvad han vill från en viss sida; men vi hoppas hafva antydning, att en sådan betraktelse icke är den förnuftiga och bindande tankegångens.

Läran om en approximationsmetod i filosofien synes i Upsala vara så inrotad, att den af våra anmärkningar »ej fullt», »kanske» icke ens »betydligt» kan rubbas. Men hvad tydligen borde kunna inses, är, att med en mängd obestämda, qvantitativa »grader» intet är vunnet. För en slik spekulering finnes ingen sanning, intet mennisko-*slögte*, ingen Christendom eller försoning — om icke blott från en viss sida betraktadt, d. ä. *taliter qualiter*. Men sanningen är icke ett blott ideal. Ja till och med idealet, det sköna, är icke en grad, ett ungefär, ehuru detta syntts vara några Svenska estetikers *mening*. Vi skola, om icke Redaktionen illa upptager våra små påminnelser, härnäst göra Eos uppmärksam på ett och annat sådant *ungefär*, icke mindre i dess konst-teorier, än i dess konstkritik.

F—e.

24 EOS' ESTETISKA CHAOS.

Freja n:o 99 13.XII 1839

Titeln på vår korta artikel kunde anses för ett alltför strängt skämt, om icke Eos, såsom konstdomare, både teoretiskt och praktiskt gifvit allt för stora prof på inkonsequens och godtycklighet. Med allt skäl kan väl den i Eos, N:s 52 och 53, införda teorin för den sköna konsten anses vara bladets egen.

Nämnda teori röjer väl, hvad man vanligen fordrar hos ett konstverk, invention och lätthet hos förf. att röra sig med en mängd konst-teoretiska termer. Dock en vettenskaplig afhandling är icke en roman. Dess första requisitum är inre konsekvens och bevisning. Men ty värr synes demonstration, bevisning, vara en af flera Hrr filosofer i Sverige okänd, åtminstone ringa aktad notion. Man finner det beqvämligare att konstruera, d. ä. att sammanställa några satser, med försäkningar att den ena är

detta, en annan ett annat o. s. v. samt att kalla en bestämning för den »högsta», en annan för den »reelaste», en tredje för den »concretaste» o. s. v. Af en omedveten farhåga för all bestämning, definition, akta dessa filosofer sig för allt positivt, t. o. m. för *gradus positivus*, men tro sig deremot genom ett superlativt, eller det mera och mest superlativa uttryck hafva kommit sanningen på en hårsån nära; och denna hårsån är ju åter det minsta, aldrig minsta, ja mindre än det aldrig minsta. Längre kan ingen gå — som vill spara bläck och penna. »Människans bestämmelse är sträfvan till det *högsta* vara, på en gång den *reelaste* verklighet och det *högsta* förnuftet. Den *vanliga* verkligheten är blott att anse för en möjlighet, en abstraktion, som söker sin verklighet, sitt *concreta*. Det *concretaste af allt* är personligheten. Det *högsta* vara måste derföre vara en *ur-personlighet*, och till en *sådan* personlighet sträfvar människan att utveckla sin möjlighet.» Så lyder ingressen till ifrågavarande konstteori. Den ringaste eftertanke måste finna det besinningslösa i slika rodomontader. Vi frukta billigtvis att trötta läsaren med en exposé af deras kärna eller kärnlöshet; men billigheten fordrar äfven, att vår kritik icke stadnar vid blotta utrop. Den *vanliga verkligheten* är den bestämning, hvarifrån förf. utgår. Hvad är då denna? Jo möjlighet för en annan verklighet, det *concreta*. Från detta *concreta* kommer ju hvarje skolgosse lätt, genom komparation, till det *concretaste* af allt = *personlighet*. Ännu en grad (eller flera, *ad libitum*), ett *mera*, och han har fatt uppå *urpersonligheten*. Här är det *högsta* vara — det *lägsta* vara, eller något *Vara* i och för sig, behöfver han icke bry sig om. Likaså litet angår honom *Verklighet*, *Förnuft* &c. — Det är nog, att han vet det *högsta* *Vara* på en gång *vara* den *reelaste* verklighet och det *högsta* förnuft. Hvilken människans bestämmelse är, står här också klarligen att läsa. Hvad människan är, är likgilltigt, äfvensom om hennes bestämmelse är den anförda — eller icke. Ty det torde icke för någons öfvertygelse vara nog, att Hr N. N. så säger. Men om bevisning och öfvertygelse är här ju icke fråga. Valspråket är: *dixi et salvavi animam meam*. Det är också derföre hvar och en kan säga, att en spekulation, sådan som den ofvan anförda, är ett tomt prat. För att icke anses hafva uteslutit något till saken hörande, som dock allsicke hjälper upp saken, skola vi läsaren till fromma citera äfven följande: »Personligheten är identitet af vara och tanke, verklighet och förnuft, hvilket sednare är detsamma som idé, som båda äro identiska, så är idén verklighet, och verkligheten, nemligen den *högsta*, idé, idealisk.» — »All idé, såsom verklighet i *högre mening*, är verksamhet, lif, kraft. Lifvet är skapelsens, universi, pendel» (!) o. s. v.

40 Det skulle fordra alltför mycket öfverseende hos läsaren, att granskande genomgå det öfriga i förf:s framställning. Vi vilja blott för ordningens skull anförä förf:s beskrifning på det sköna och konsten. Han *antager*: »Naturen och världshistorien äro Guds blifvande — idéns sträfvan till verklighet.» Människan är naturens och historiens »medelpunkt» — alltså »sträfvar att skapa» i sin mån, att ge idén, som alltid har verksamhetsdrift, verklighet. »1) *Religiösa trånad*, 2) *Skönhet*, 3) *Sedlighet* och *Samhälle*, 4) *Filosofi* och *Religion* äro det menskliga skapandets momenter och motsvaras af det skönas egna, liksom af världshistoriens momenter.» Det första mom., »der innehåll, liksom form äro *dunkla*, det »i oäkta mening sublima», framträder i Orienten; det andra, »der idé och form *fullt* motsvara hvarandra», »är det sköna, i inskränkt mening», hos Grekerna; det tredje, när idén *öfverväger* formen, »är det sublima», hos Romarena (?) och medeltidens kristna; det fjerde, »när idén *tyckes besegrad* af det materiella», »det komiska, som motsvarar den filosofiska handlingen», hos den »moderna tiden.» Förf. antager ännu ett femte moment,

»det heligt sköna», »der både den ideella och den reella riktningen återkommit till *högsta* förklaring, och harmoni», och förlägger detta i »framtiden.» Förf:s definition på det sköna i allmänhet lyder: »*Det sköna* är det andligas formblifvande eller försinnligande, men så att det *fullt* uttryckes»; och konsten säges vara »en *sammanfattning* af allt menskligt» — — »d. v. s. af idéns utveckling i tid och rum.»

Att här finnes mera redlighet än i ingressen är en förtjenst. Men läsaren har lätt att finna, huru 1:o den ena bestämningen särskiljes från den andra, endast genom ett obestämdt *plus* och *minus*, uti en förunderlig klimax ända upp till Gudomen, som sålunda i sjelfva verket blir en smula bättre, än vi arma syndare, samt att 2:o alltsammans är en berättelse, som väl må göra anspråk på att »motsvara det komiska», men aldrig uppå att vara filosofi; ty dennas första villkor är bevisning. Att *hvarje sak* t. ex. är liten och stor, mindre och större, den minsta och största, den aldra minsta och aldra största o. s. v., torde vara lika afgjort, som skillnaden mellan det stora, större, aldra största o. s. v. är obestämd och oafgjord. Allt detta beror af en uppfattning »från en viss sida», d. ä. af den uppfattandes godtycke, innebär således intet allmängilltigt och vetenskapligt. För den filosofiska bevisningen åter fordras, att den ena bestämningen uppvisas vara innehållen i den andra, utgöra dennas definition. Ty att upptaga några »vissa» bestämningar till betraktande, utan att redogöra för den enas eller den andras nödvändighet, är äfvenså ett blott subjektivt och godtyckligt förfarande. Om dessa enkla satser påminna om Hegels metod, gör deras totala åsidosättande af förf. det för oss öfverflödigt att bevisa, huru lösligt förf. i sin konst-teori inflickat några lån ur Hegels filosofiska system. Att man vid landets universiteter icke grundligare studerat detta system, som på nutidens bildning utöfvat ett så stort inflytande, är en uraktlåtenhet, som nedsatt det filosofiska studium i Sverige. — — Om den vittra kritiken i Eos framdeles.

F—e. 30

25 LITTERATUR.

Freja n:o 101 20. XII 1839

GUSTAF LINDORM. SVENSKT ORIGINAL AF FÖRF. TILL WALDEMAR KLEIN OCH REPRESENTANTEN. TRE DELAR. STOCKHOLM 1839. (KABINETTS-BIBLIOTHEKET.)

MED ANLEDNING AF ANMÅLAN I EOS, N:O 67, OCH FÖRSVARET, N:O 76.

40

Utän att påstå, det Eos icke på det nogaste uppdragit »skillnaden på *snille* och *talent*», är det likväl, efter de prof Red. lemnat, förlåtligt att tvifla på den fullkomliga »klarheten af dess æstetiska begrepp», helst om man icke är nog intagen af Kiesewetter, för att kalla ett begrepp klart, hvaruppå inga kännemärken, d. ä. ingen definition finnes. Och om det verkliga så förhåller sig, att »karaktéristik, poetisk uppfattning, drastiskt lif och eld i teckningarne» äro kännetecken på ett romanskrifvande snille, så tveka vi icke att finna allt detta i Gustaf Lindorm, samt skola nedanföre i korthet söka att bevisa vårt påstående.

Hvad för det första karaktéristik och poetisk uppfattning angår, tillåter väl Eos att dessa gemensamt komma till tals. I en roman, som icke målar ett visst tidehvarf eller stånd o. s. v., utan endast olika individers sätt och förhållande i familjelifvet, kan ingen annan karaktéristik fordras, än sjelfva dessa individers. Denna åter bör vara psykologiskt *sann*, så vidt detta står att bedömma, *väl hållen*, hvarmed vi förstå: konsekvent utförd i

50